

costaid

Coping Strategies Against Information Disorder

Модул 2 Критично мислене

Съфинансирано от
Европейския съюз

Финансиран от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да носят отговорност за тях .

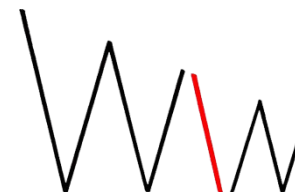
costaid
Coping Strategies Against Information Disorder
Партньор
И

VERWEY, Instituut
JONKER

KU LEUVEN

connexions
ICT for Education and Social Impact

Wissenschaftsinitiative
Niederösterreich

Science Initiative Lower Austria

Модули

1. Осъзнатост

2. Критично мислене

3. Разрешаване на
конфликти

4. Диалог

5. Етика

6. Рефлексивни умения

7. Цифрови умения

Цели

- ✓ Да демонстрира колко важно е критичното мислене за справяне с информационното разстройство
- ✓ Да обясни какво е критично мислене и какви са неговите компоненти
- ✓ Да илюстрира инструментите, които както хората, така и преподавателите могат да използват за критично мислене и които помагат за изграждането на умения за критично мислене

Какво е критично мислене?

Критичното мислене е концепция, която има своите корени в три академични дисциплини: философия, (когнитивна) психология и образование.

1. Философският **подход** се фокусира върху хипотетичния критичен мислител и върху качествата и характеристиките на този човек като „идеален тип“, а не върху поведението или действията, които критичният мислител може да извърши.
2. Психологическият **подход** се фокусира върху това как хората всъщност мислят спрямо това как в идеалния случай трябва да мислят. Критичното мислене тук се определя от действия или поведения, които критично мислещите могат да извършват.
3. Образователният **подход** се основава на наблюдения върху обучението на учениците и разглежда критичното мислене в рамките на йерархична таксономия на уменията за обработка на когнитивна информация, с разбиране в долната част и оценка в горната част, а трите горни нива (анализ, синтез, оценка) представляват критично мислене .

Компоненти на критичното мислене

1. Способности (умения)

- Анализ на аргументи, твърдения и доказателства
- Правене на изводи с помощта на индуктивни или дедуктивни разсъждения
- Преценка или оценка на информация
- Вземане на решения и решаване на проблеми

2. Предразположения (нагласи, навици на ума)

- Непредубеденост
- Справедливост
- Склонност към търсене на разум
- Любопитство
- Желание да бъдеш добре информиран
- Гъвкавост
- Емпатия

3. Значение на основните познания

- Специфичните за дадена област знания са от решаващо значение, тъй като оценките и доказателствата варират значително от една област до друга
- Твърде много стойност се губи, ако критичното мислене се разглежда просто като списък от логически операции

Критично мислене за справяне с информационното разстройство

- Критичното мислене за справяне с информационното разстройство се отнася до способността да се поставя под въпрос информацията, която хората виждат, и способността да се прави разлика между висококачествено и ненадеждно съдържание
- Изследванията показват, че като цяло студентите често нямат необходимите умения за ефективно навигиране в информационното разстройство.
- За да се отговори на този проблем, е от решаващо значение да се осигури образование за информационни нарушения и да се насърчават инициативи, които стимулират критичното мислене сред учениците. Тези мерки са жизненоважни, за да се даде възможност на учениците да изградят своя собствена вътрешна когнитивна „защитна стена“, която може да ги предпази от опасностите на информационното разстройство.

Мултиграмотна рамка _

- Бързите промени около информационното разстройство в цифровата ера изискват широк набор от знания и умения, за да могат хората да се справят с информационното разстройство по ефективен начин.
- Рамката на „ **многограмотността** “ съдържа умения за справяне с информационното разстройство, съчетано със знания за факторите, които допринасят за информационното разстройство. Това дава възможност за динамична рамка от умения и знания, които могат да се разширяват, когато пейзажът на информационния безпорядък се измества и променя в бъдеще. Ключовите компоненти включват :

- (Критична) медийна грамотност
- Информационна грамотност
- Новинарска грамотност
- Алгоритмична грамотност
- Статистическа/количествена грамотност/числителна грамотност
- Познаване на силата и последиците от изкуствения интелект

Мислене, бързо и бавно

Когато се представи част от информацията, хората могат да се ангажират с един от двата начина за обработка на информация: систематична обработка или евристична обработка.

- 1. Систематичната обработка** включва внимателен, задълбочен анализ на наличните доказателства, за да се стигне до добре обоснована оценка на достоверността. Систематичните оценки изискват значителни умствени усилия.
- 2. Евристичната обработка** се характеризира с доста интуитивно използване на евристики или практически правила, които изискват малко или никакви когнитивни усилия, за да се стигне до бърза преценка за достоверността.

Критичното мислене се отнася до отделянето на време за по-подробна и специфична обработка, когато се сблъскате с новини или информация, като се вземе предвид времето, необходимо за размисъл върху източника на информацията, нейната надеждност и достоверност, нейните пристрастия, възможния дневен ред, който стои в основата ѝ.

Скептично знание

В своята работа журналистите и проверяващите факти се ангажират със систематична обработка и оценка на информация, като използват следните **шест въпроса** , които съставляват принципа на „скептичното знание“ .

1. Тип: Какъв вид съдържание е това?
2. Източник: Кои и какви са цитираните източници и защо да им вярвам?
3. Доказателства: Какви са доказателствата и как са проверени?
4. Тълкуване: Основната идея на парчето доказана ли е от доказателствата?
5. Пълнота: Какво липсва? Какво може да бъде алтернативно обяснение или разбиране?
6. Знания: Уча ли всеки ден това, от което се нуждаем?

Критично игнориране

- Сложната цифрова среда, съдържаща постоянни стимули, борещи се за вниманието ни, прави трудно, ако не и невъзможно, използването на тези шест въпроса с всяка част от информацията, която срещаме.
- Вместо да насърчаваме критичното мислене за всяка част от информацията, важно е да знаем в коя информация можем да инвестираме ограничените си когнитивни/внимателни способности и коя информация е по-добре да игнорираме, за да не изчерпим умствените си ресурси.
- Този баланс между знанието какво да игнорирате онлайн и къде да инвестирате време и усилия е известен като „**критично игнориране**“. Критичното игнориране представлява промяна на парадигмата за преподавателите от фокусиране върху анализиране на информация към силата на игнориране на информация. Критичното игнориране се разглежда като ново критично мислене за дигиталната ера.

Три инструмента за критично мислене

- 1. Самонатискане** включва използването на стратегии за ситуационен контрол за ефективно справяне с излагането на разсейващи и трудни за устояване стимули. Тази стратегия запазва автономията и свободата на избор на потребителите и помага за възстановяване на контрола върху тяхната информационна среда.
  - Например, задаване на времеви ограничения в социалните медии, задаване на екрана в скала на сивото.
- 2. Страничното четене** се отнася до проверка на информация чрез напускане на източника и проверка на информацията с помощта на друг източник другаде.
  - Например проверка на множество новинарски сайтове за едно и също отчетено събитие.
- 3. „Не хранете троловете“** – евристични опасения, като сте наясно, че не се ангажирате и не възнаграждавате злонамерените онлайн актьори с внимание.
  - Например, като ги блокирате и докладвате

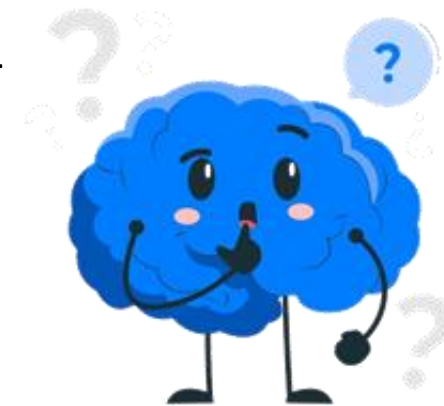

Изграждане на критично мислене при избягване на скептицизъм, цинизъм и недоверие

- Докато преподавате критично мислене за информацията на учениците, важно е да се обърне внимание да не се стимулира преувеличен скептицизъм, цинизъм и недоверие към медиите.
- Има **тънка граница между здравия скептицизъм и недоверието** : въпреки добрите си намерения, обучението по медийна грамотност може да научи учениците да не се доверяват на онлайн информацията, без да ги оборудва с необходимите умения, за да определят сами дали дадена онлайн информация е достоверна.
- Тази еволюция може да доведе до общо недоверие към медиите и лоши методи за оценка на достоверността, които включват селективни изследвания, които само препотвърждават съществуващи вярвания.

Осъзнаване на когнитивните пристрастия

- За да се избегне преувеличеният скептицизъм , важно е преподавателите, които преподават критично мислене относно онлайн информацията, да не се съсредоточават само върху медиите, но и върху собствените потенциални грешки или **КОГНИТИВНИ пристрастия на индивидите** .
- Това включва обучение как основните вярвания на хората оказват влияние върху начина, по който се отнасят към информацията и новините; и какво може да се направи, за да им се помогне да станат по-разумни в подхода си към информацията.
- Пример за когнитивно пристрастие е **пристрастието към потвърждението** , което възниква, когато индивидите имат склонността да гравитират към информация, която потвърждава съществуващия им мироглед, а не информация, която се отклонява от него. Изследванията показват, че дезинформираните хора не променят мнението си, след като са им представени факти, които предизвикват техните вярвания; по-скоро е вероятно да се привържат повече към погрешните си вярвания.

Силата на любопитството за критично мислене

- За да се предотврати пристрастието към потвърдението и да се насърчи отвореността към различни светогледи, които предизвикват съществуващите им вярвания, просто да се изнасят лекции на хората и да им се казва, че грешат, е неефективен и вероятно контрапродуктивен подход.
- **любопитството** на индивидите и намирането на ефективни начини за предизвикване на **изследователски дух** в образователната система и извън нея може да бъде ключът към стимулиране на критичното мислене, тъй като е доказано, че любопитството противодейства на пристрастната информация и насърчава непредубедеността.
- Преподавателите се съветват да разработят подходи за преподаване и учене, които позволяват на учениците да проявяват истинско любопитство към света, по такъв начин, че да могат да правят преценки относно информацията и да приемат доказателства, които противоречат на техните вярвания, а не просто да търсят информация, която ги потвърждава.

Стратегии за обучение по критично мислене

Изследователите препоръчват **четири вида инструкции** за преподаване на критично мислене

- 1. Изрични инструкции** за критичното мислене, като се вземе предвид и диспозиционният/афективният компонент на критичното мислене.
- 2. Съвместно или кооперативно обучение**, при което социалните взаимодействия и взаимоотношения са важни за развиване на умения за критично мислене. Сътрудничеството създава възможности за разногласия и погрешни схващания, които да изплуват и да бъдат коригирани.
  - Осигурете на учениците общи основни познания, в които да си сътрудничат
  - Осигурете на групите въпроси или аналитични рамки, които са по-сложни като бот, отколкото биха използвали сами
  - Структурирайте дейностите, като възлагате конкретни роли на учениците и създавате стимули

Стратегии за обучение по критично мислене

3. **Моделиране** , при което учителите моделират критичното мислене в собствените си инструкции, като правят разсъжденията видими/ясни за учениците
  - Използвайте „мислене на глас“, така че учениците да могат да наблюдават как учителят използва доказателства и логика в подкрепа на аргументи и твърдения
  - Използвайте конкретни примери, които са подходящи за преподаване на абстрактни понятия като „конфликт на интереси“
4. **Конструктивистки техники** , при които учениците поемат водеща роля в собственото си учене и ролята на учителя се омаловажава .

Препратки и допълнителна литература

- Дамасцено, CS (2021). Мултиграмотности за борба с информационното безредие и насърчаване граждански диалог . *Социални медии +* . <https://doi.org/10.1177/2056305120984444>
- Goldstein, S., Secker, J., Coonan, E., & Walton, G. (2017). Писмени доказателства, представени от InformAll и Групата за информационна грамотност CILIP (FNW0079). Извлечено от: <https://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/culture-media-and-sport-%20committee/fake-news/written/48215.html>
- Джоунс, Д. (2016). Виждане на разума. Човешкият мозък изкривява фактите. Как можем да променим мнението си? *New Scientist* , 232 (3102), стр. 28-32.
- Канеман, Д. (2011). *Мислене, бързо и бавно* . Лондон: Пингвин
- Kozyreva, A., Wineburg, S., Lewandowsky, S., & Hertwig, R. (2023). Критичното игнориране като ядро компетентност за цифрови граждани. *Текущ Насоки в психологията Наука* , 32 (1), 81–88. <https://doi.org/10.1177/09637214221121570>
- Lai, ER (2011). Критично мислене: преглед на литературата. *Изследователски доклади на Pearson* , 6 (1).
- Левандовски, С., Екер, УКН, Зайферт, СМ, Шварц, Н., & Кук, Дж. (2012). Дезинформация и нейното коригиране: Продължаващо влияние и успешно обезсмисляне . *Психологическа наука в обществен интерес* , 13 (3), 106–131. <https://doi.org/10.1177/1529100612451018>
- Metzger, MJ (2007). Осмисляне на достоверността в мрежата: Модели за оценка на онлайн информация и препоръки за бъдещи изследвания. *Вестник на Американското общество за информационни науки и технологии* , 58 (13), 2078–2091. <https://doi.org/10.1002/asi.20672>
- Розенстил, Т. (2013). Шест въпроса, които ще ви кажат на коя медия да се доверите. *Американски институт по преса*. Извлечено от: <https://americanpressinstitute.org/publications/six-critical-questions-can-use-evaluate-media-content/>

Препратки и допълнителна литература

- Stanford History Education Group, (22 ноември 2016 г.) Информация за оценка: Крайъгълният камък на гражданското онлайн разсъждение. <https://sheg.stanford.edu/upload/V3LessonPlans/Executive%20Summary%2011.21.16.pdf>
- Сундар , SS (2008). Основният модел: Евристичен подход за разбиране на ефектите на технологиите върху доверието. В М. Metzger & AJ Flanagin (Eds.), *Цифрови медии, младеж и доверие* (стр. 73–100). Кеймбридж, Масачузетс: The MIT Press. <https://doi.org/10.1162/dmal.9780262562324.073>
- Trevors и др. (2017). Изследване на връзките между епистемичните вярвания, емоциите и ученето от текстове. *Съвременна образователна психология* , 48 , 116–132.
- Wardle, C., & Derakhshan , H. (2017). *Информационно разстройство: Към интердисциплинарна рамка за изследване и създаване на политики* . Страсбург. Извлечено от: <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>
- Уайт, А. (2022). Преодоляване на „пристрастията към потвърдението“ и устойчивостта на конспиративния тип мислене. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies* , 36 (3), 364–376. <https://doi.org/10.1080/10304312.2021.1992352>
- Световен икономически форум (2023 г.). Критичното мислене е страхотно, но в свят, пълен с информация, трябва да се научим на „критично игнориране“. Извлечено от: <https://www.weforum.org/agenda/2023/02/critical-thinking-ignoring-brain/>

Честито!
Завършихте тази част

**Съфинансирано от
Европейския съюз**

Финансиран от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да носят отговорност за тях.

